

Konstruktivismi oppimisessa ja koulun johtamisessa

Asko Leppilampi

Vuonna 2006 OPH järjesti kyselyn kaikille OPS-prosessinohjaajakoulutuksessa mukana olleille. Kyselyn tavoitteena oli selvittää muun muassa sitä, mitä opetussuunnitelman perusteiden asioita on vaikeinta soveltaa paikallisessa opetussuunnitelmatyössä. Suurimmat ongelmat liittyivät vastaajien mielestä aihekokonaisuuksien toteuttamiseen, tavoitteiden ja sisältöjen jakamiseen vuosiluokittain ja oppimiskäsitykseen. Kyselyn tulos tuntuu kansainvälistä tunnustusta saaneen koululaitoksen opettajien mielipiteinä jossain määrin hämmästyttävältä. Miten on mahdollista, että koululaitoksessa, joka tuottaa huippuosajia, ei osata tai haluta keskustella vallitsevasta oppimiskäsityksestä?

Asko Karjalainen on tehnyt tutkimuksen opettajan ammattitaidon myyteistä. Karjalainen nostaa myyteiksi yksityisyyden, synnynnäisyyden ja sanomisen. Elävätkö nuo myytit jossakin syvällä koulujen kulttuurin syövereissä, vaikka emme sitä myönnäkään? Asiaa voi jokainen tarkastella omassa koulussaan. Sulkeeko opettaja luokkansa oven, jottei kollega vaan voisi seurata hänen opetustaan? Voiko opettaja myöntää oppilaille, ettei tiedä vastausta haastavaan kysymykseen, ja todeta, että otetaan yhdessä selvää? Huomaammeko olevamme niin kaikkietäviä, että osallistumme sujuvasti, asiantuntevasti ja vakuuttavasti mihin tahansa keskusteluun riippumatta siitä, kuinka paljon asiaa tunnemme? Jos tuntui yhtään tutulta, lienee syytä lukea tämä artikkeli ja työstää sitä kollegojen kanssa pedagogisessa foorumissa.

Kotimaisen tieteellisen kirjallisuuden ja ammatillisten keskustelujen perusteella voidaan todeta, että konstruktivismi hyväksytään tällä hetkellä vallitsevaksi oppimiskäsitykseksi Suomen koululaitoksessa. Tämä käy ilmi opetussuunnitelman perusteista (3.1. Oppimiskäsitys), vaikka käsitettä konstruktivismi ei siinä mainitakaan. Lieneekin syytä tarkastella hieman konstruktivismin suhdetta hyvään oppimiseen ja koulun kehittämiseen.

Sahlberg ja Leppilampi (1994) käsittelevät laadukkaan ja hyvän oppimisen tunnuspiirteitä kirjassaan *Yksinään vai yhteisvoimin*. He toteavat muun muassa seuraavan: ”Konstruktivismi ei ole yksi oppimisen selitysmalli vaan pikemminkin joukko oppimisteorioita, jotka perustuvat yhteisiin teoreettisiin lähtökohtiin. Sen perustana ovat konstruktivistinen tieteenteoria ja kognitiivinen psykologia, eikä se ole uusi keksintö. Kant, Piaget ja Baldwin edustivat konstruktivismin perusajatuksia, ja sen suosio tänään on merkki niistä vaikeuksista, joihin uskomus oppimisesta valmiiden mallien siirtämisestä on johtanut.” (Sahlberg ja Leppilampi 1994, s. 24.) Kirjassa on referoitu De Corten (1993) tekemää analyysia hyvästä ja tehokkaasta oppimisesta. De Corten mukaan hyvä ja tehokas oppiminen on **konstruktiivista, kumulatiivista, itseohjautuvaa, tavoitesuuntautunutta, tilannesidonnaista ja yhteistoiminnallista**. Sahlbergin ja Leppilampin kirja on suositeltava lähdemateriaali kouluilla käytäviin pedagogisiin keskusteluihin.

Samaa teemaa käsittelevät myös Leppilampi ja Piekkari (1999) kirjassaan [Opitaan yhdessä](#) (hyperlinkin takaa löytyy osa kirjan teoriaosasta tueksi pedagogisiin keskusteluihin). Unohtaa ei sovi myöskään ko-

kemuksellisen oppimisen teorian ja yhteistoiminnallisen oppimisen filosofian roolia hyvän oppimisen taustateorioina. Myös ne on esitelty Leppilammen ja Piekkarin kirjassa (teoriaosuuden kuviot ovat erillisinä seuraavien hyperlinkkien takana: [kuvio 1](#), [kuvio 2](#)).

KT Martti Hellström laajentaa käsitteen konstruktivistinen käsittämään myös koulun kehittämistä. Puheenvuorossaan (*Vastuullisesti) konstruktivistinen koulu, sen johtaminen ja sen johtajien koulutus* (Ojenne, 16.8.2005) Hellström toteaa, että kouluja kehitetään tällä hetkellä kaikkialla maailmassa konstruktivistiksi. Hän korvaa tällä käsitteellä itseohjautuvan ja oppivan koulun käsitteet ja perustelee sitä sillä, että konstruktivismi sitoo koulun systeemin ja opetuksen interaktiotapahtuman toisiinsa nyt valitun oppimisenäkemyksen kautta. Kyse on Hellströmin mielestä tällöin sekä yksilö- että yhteisötasolla uuden rakentamisesta.

Opetustapahtuman tasolla ja oppilaan näkökulmasta päähaasteeksi nousee, kuinka oppilaat voivat parhaiten rakentaa tietämystään ja laajemmin kasvuaan omista lähtökohdistaan ja hyödyntäen muiden kokemuksia, yksilöinä ja silti yhdessä. Opettajat vastaavat haasteeseen tarjoamalla oppilaille mahdollisuuksia opiskella monipuolisissa oppilaskeskeisissä, tutkivissa, prosessoivissa ja yhteistoiminnallisissa menetelmissä. Näitä täydentää ohjaus, johon kuuluu omien tavoitteiden asettelua, toimintaa, toiminnan arviointia ja sen pohjalta oman opiskeluotteen jatkuvaa uudelleen määrittelyä. Opiskeluotteen keskeinen kysymys on: ”Kuinka minä opin?”. Tähän vastataksaan oppilas tarvitsee apua paitsi opettajalta myös toisilta oppilailta ja omilta vanhemmiltaan.

Opettajan tasolla päähaasteeksi nousee, kuinka opetus järjestetään niin, että juuri tietyt oppilaat voivat parhaiten rakentaa tietämystään omista lähtökohdistaan ja muiden kokemuksia hyödyntäen, yksilöinä ja silti yhdessä. Haasteeseen vastataan käyttämällä monipuolisia oppilaskeskeisiä, tutkivia, prosessoivia ja yhteistoiminnallisia menetelmiä sekä ohjaamalla oppilaita asettamaan omia tavoitteita, toimimaan ja arvioimaan toimintaansa ja määrittelemään arvion pohjalta toimintaansa yhä uudelleen. Tämän lisäksi opettajan haasteena on oppia ja kasvaa koko ajan myös itse. Opettajan tasolla kyse on oman pedagogisen käyttöteorian jatkuvasta uudelleen määrittelystä. Opetuksen käyttöteorian keskeinen kysymys on: ”Kuinka minä opetan?”. Voidakseen vastata tähän opettaja tarvitsee apua myös toisilta opettajilta, oppilailta, vanhemmilta ja rehtoriltaan.

Koulun tasolla päähaasteeksi nousee, kuinka koulun henkilöstö voi yksilöinä ja silti yhdessä muovata kouluaan ja sen toimintaa sen omista lähtökohdista jatkuvasti itseään uudistavaksi ja itseohjautuvaksi. Haasteeseen vastataan toiminnan – sekä ensimmäisen asteen työn eli opetuksen että toisen asteen työn eli opetuksen puitetekijöiden säätelyn – kehittämisen menetelmillä. Tutkitaan maailmaa (luotaus), asetetaan tavoitteita, toimitaan, arvioidaan toimintaa, pohditaan (reflektointi), puhutaan (dialogi) ja muovailaan

kokemusten perusteella koulusysteemin keskeisiä elementtejä hyödyntämällä esimerkiksi yhteistoiminnallisuuden periaatteita. Näitä systeemin keskeisiä elementtejä ovat ihmiset, prosessit (joista opetus on keskeisimpiä) ja rakenteet sekä niiden väliset suhteet.

Kehittäminen hyötyy koulua koskevan käyttöteorian – niin jokaisen oman kuin koulun väen jakaman – jatkuvasta uudelleen määrittelystä. Koulun käyttöteorian keskeinen kysymys on: ”Mikä on hyvä koulu, ja kuinka sellaiseksi tullaan?”. Tähän vastatakseen henkilöstö tarvitsee oppilaitten ja koulun muiden sidosryhmien apua ja keskinäistä dialogia. Johtajan päähaasteeksi tulee ratkaista, kuinka luodaan koulun henkilöstölle, oppilaille ja muille sidosryhmille yksilöinä ja silti yhdessä edellytykset oppia työssä ja työstä. Haasteeseen vastataan luomalla kouluun rakenteet (foorumit, käytänteet) ja mahdollisuudet oppia sekä ohjailemalla koulusysteemi ihmisten, prosessien ja rakenteiden vuorovaikutusta jatkuvasti uudistavaksi. Johtaminen hyötyy koulun johtamisen käyttöteorian jatkuvasta uudelleen määrittelystä. Koulun johtamisen keskeinen kysymys on: ”Mikä on hyvä koulu, ja miten koulua johdetaan sellaiseksi?”. Jotta voisi vastata tähän, johtaja tarvitsee henkilökuntansa, oppilaitten ja muiden sidosryhmien apua ja keskinäistä dialogia. Hellströmin mielestä konstruktivistinen koulu vaatii johtajaltaan korkeaa ammattitaitoa ja ennen muuta taitoa johtaa erilaisten sidosryhmien luomien paineiden purkamista uudeksi toiminnaksi.

Koulun ylläpitäjän tasolle noustaessa päähaasteeksi tulee ratkaista, kuinka luodaan kouluille omaleimaisina ja koululaitokselle riittävän tiiviinä yhteisönä edellytykset oppia työssä ja työstä. Haasteeseen vastataan luomalla koulutoimeen rakenteet ja mahdollisuudet oppia sekä ohjailemalla koulusysteemin elementtien välisiä suhteita muun muassa puitetekijöillä. Koulutoimen johtaminen hyötyy opetuksen järjestämistä koskevan käyttöteorian jatkuvasta uudelleen määrittelystä. Koulutoimen johtamisen keskeinen kysymyspatteri on: ”Mikä on hyvin järjestetty opetus, ja miten usean koulun kokonaisuutta johdetaan sellaiseksi?”. Tähän vastatakseen koulutoimen johtajat tarvitsevat koulujen, henkilökuntansa, oppilaitten ja muiden sidosryhmien, ennen muuta muiden toimialojen ja poliittisten toimijoiden apua ja keskinäistä dialogia.

Martti Hellströmin puheenvuoron otsikossa konstruktivismi-käsitteen eteen on sijoitettu sana ”vastuullinen”, jotta tulisi esiin se, että kaikilla rakentelun tasoilla on reunaehdot. Konstruointi ei ole vapaata eikä rajatonta. Opetustapahtuman osalta rajat asettaa opetussuunnitelma ja aikuinen, vastuullinen opettaja. Koulun tasolla rajat asettaa toiminnasta vastaava rehtori. Yksittäisen koulun kehittämisen osalta rajat asettaa koulun ylläpitäjä ja koulutoimen osalta opetuspalvelutehtävän asettanut yhteiskunta. Lisäksi kaikkea toimintaa kehystävät arvot. Konstruktivistisen koulun arvopohjassa korostuu kaikkien osallisuuden, yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden arvostaminen.